

Markijan Kamyšin uusi näkökulma Tšornobyliin

Inna Häkkinen

Tšornobyli¹ ja sen suojavyöhyke ovat nousseet kerta toisensa jälkeen kansainvälisen huomion kohteeksi. Siitä on seurannut yllättäviä näkökulmia ja uusia lähestymistapoja, joissa vyöhykkeen historialliset, ympäristölliset, kulttuuriset ja poliittiset toimijuudet on ymmärretty uusin tavoin. Markijan Kamyšin (2015) romaanissa ”Oformlandia eli kävelyretki Vyöhykkeellä” (ukr. *Oformljandija abo Prohuljanka v Zonu*)² Tšornobylin suojavyöhyke kuvataan prismana, joka tarjoaa uusia näkökulmia niin suojavyöhykkeeseen itseensä kuin siihen liittyviin lakeihin ja arvoparadigmoiinkin. Samalla se kannustaa uudenlaisiin kuvitelmiin Tšornobylistä.

Kamyš on ukrainalainen nykykirjailija, joka käy säännöllisesti suojavyöhykkeellä. Hän on tutkinut sitä omin päin eräänlaisena *stalkerina*, joka Venäjän käynnistettyä täysimittaisen sodan Ukrainaa vastaan on siirtynyt rintamalle etulinjaan suojelemaan Ukrainan maata ja kansaa. Rintamalta saadut kokemukset epäilemättä vaikuttavat hänen tulevaan fiktiiviseen kirjalliseen tuotantoonsa, mutta nykylukijoiden mielissä hänen nimensä kuitenkin yhdistyy nimenomaan kerrontaan Tšornobylin suojavyöhykkeestä.

Tšornobylin jälkeisen ajan kokemukset

Markijan Kamyš on sanonut kuuluvansa ”onnettomuuden sukupolveen” (Henyk 2015). Hänen yhteytensä Tšornobyliin ovat moninaiset. Kamyš syntyi Kiovassa vuonna 1988, vain kaksi vuotta ydinvoimalaonnettomuuden jälkeen. Hänen isänsä oli ydinfyysikko ja Ukrainan kansallisen tiedeakatemian ydintutkimusinstituutin sähköstaattisten kiihdyttimien suunnitteluosaston insinööri. Isä kuului Tšornobylin onnettomuuden jälkiä siivonneeseen ryhmään, ns. likvidaattoreihin, mikä oli yksi syy siihen, että kirjailija kiinnostui Tšornobylin vyöhykkeen tutkimisesta. Vuodesta 2010 lukien hän on kävellyt yli 7 000 kilometriä pitkin suojavyöhykettä ja viettänyt pitkät ajat näitä hylättyjä maita tutkien. Hän on perehtynyt sen tuntemattomiin polkuihin ja soihin, menneen sivilisaation alueeseen, jonne pääsy on tiukasti rajoitettua. Kamyš keskeytti opintonsa Kiovan kansallisessa Taras Ševtšenkon mukaan nimeytyssä yliopistossa voidakseen kehittää kirjoitustaitojaan ja esitelläkseen lukijoilleen uuden näkökulman suojavyöhykkeeseen, jonka hänen potentiaaliset lukijansa niin Ukrainassa kuin muuallakin maailmassa ovat tunteneet huonosti. (Basiv 2021.)

Kamyšin *Oformlandiaa* pidettiin Ukrainassa vuoden 2015 kiinnostavimpana kaunokirjallisenä esikoisteoksena. Se on ensimmäinen hänen kolmesta Tšornobylin onnettomuuden jälkeistä todellisuutta kuvaavasta teoksestaan. Muut ovat vuonna 2016 ilmestynyt onnettomuudesta selvinneiden muistelmia peilaava ”Kiova-86” (ukr. *Kyiv-86*) sekä vuoden 2017 *Tšormet*, joka käsittelee säteilyn saastuttamalla suojavyöhykkeellä tapahtuvaa romumetallin ryöstelyä. Kaikki ovat dokumenttiromaaneja, joissa kertoja reflektoi kokemuksiinsa Tšornobylin suojavyöhykkeestä sekä ajatuksiinsa siitä inspiraation ja energian lähteenä. Hän ei niinkään tutki onnettomuuden syitä ja seurauksia, vaan korostaa Tšornobylin nykytodellisuuden spatiaalis-temporaalista modaliteettia (ks. Elleström 2020, 48). Kolmenkymmenen itse ottamansa valokuvan avulla Kamyš tallentaa *Oformlandiassa* ydinkatastrofin jälkeistä tilaa ja aikaa suojavyöhykkeellä. Kuvat esittävät esimerkiksi raunioitunutta talon seinää, tavaroiden täyttämää huonetta, vanhaa ruosteista kelloa, hylättyä puutarhaa tai hajonnutta ja ryöstettyä linja-autoa. *Oformlandian* myötä Kamyšista tuli tunnettu nyky-Tšornobylin kertoja niin ukrainalaisen kirjallisuuden piirissä kuin laajemminkin, sillä teos on käännetty italiaksi ja saksaksi, ja englanninkielinen käännös valmistui vuonna 2022.

Haastatteluissa Kamyš on kertonut, miksi päätti keskittyä kirjallisessa tuotannossaan suojavyöhykkeen nykytilaan. Ensinnäkin taustalla on hänen perhehistoriansa ja isän työ pelastustehtävissä onnettomuuden jälkeen. Hänen lähipiirissään on myös muita perheitä, joiden elämään Tšornobyl on suuresti vaikuttanut. Siten onnettomuus ja sen seuraukset varjostivat pitkälti hänen lapsuuttaan. Toiseksi vuoden 2009 paikkeilla Kamyš tajusi, että suojavyöhyke on ainutlaatuinen paikka maailmassa ja että kukaan Ukrainassa ei kirjoita sen nykyisyydestä. Lisäksi hänen omat kokemuksensa ja tunteuksensa suojavyöhykkeestä motivoivat kirjoittamaan siitä. Hän on kuvannut *Oformlandia*-romaaniaan ”todellisen kokemuksen

Markijan Kamyš: *Oformlandia*.

kirjallisuudeksi”, jossa yhdysvaltalaisen seikkailijan ja kirjailijan sekä gonzo-journalismin isänä tunnetun Hunter S. Thompsonin kaltainen hahmo vaeltelee ympäri suojavyöhykettä. (Desjaterik 2016.)

Oformlandiassa kirjailija pohdiskelee Tšornobylin suojavyöhykkeen teemaa ja pyrkii muuttamaan käsitystä siitä perifeerisenä – paikallisena, kapeana ja toissijaisena – kolkkana. Hänen tavoitteenaan on esittää Tšornobyl nyky-Ukrainaa määrittävänä tekijänä ja laajentaa käsitystä siitä keskittymällä muuhunkin kuin ”draamaan, paatukseen, tragediaan ja opetukseen” (Kamyš 2015b). Hänen mielestään suojavyöhyke tulee nykyään ymmärtää rikkaana inspiraation ja hyvinvoinnin paikkana.

Ukrainalainen runoilija, esseisti ja kääntäjä Andri Ljubka (2015) korostaa arviossaan *Oformlandiasta*, että vaikka romaanissa ei olekaan sellaista faktatietoa, jonka avulla Tšornobylin suojavyöhykkeen kulttuurisia merkityksiä voisi ymmärtää paremmin, vyöhyke ymmärretään siinä ensimmäistä kertaa ukrainalaisessa nykykirjallisuudessa muunakin kuin vain ihmisen aiheuttaman katastrofin paikkana ja maailmankuuluna meeminä. Sen sijaan se on romanttinen alue, jossa ihminen voi löytää itsensä ja vastauksia eksistentiaaliin kysymyksiin. Sinne voi paeta globalisoitunutta sivilisaatiota ja löytää toisen, hylätyn todellisuuden, jota Ljubka kutsuu ”Totuuden todellisuudeksi”.

Romaanin kertoja selittää sen nimeä seuraavassa katkelmassa:

Tämän kurjan maaplantin nimi ei ole Tšornobylin alue, Polesia, suojavyöhyke tai kielletty vyöhyke. Se on Oformlandia.³ En ole pysynyt laskuissa, miten monta kertaa miehet sinisissä ovat tehneet minusta rikosilmoituksen laittoman tunkeutumisen johdosta. (*Oformlandia*, 103.)

Sekä kirjailijalle että päähenkilölle Oformlandia on paikka ja maa, jolle on ominaista ”eräänlainen poliisiraportismi – tasapainoinen sekoitus stoalaisuutta ja fatalismia” (*Oformlandia*, 103). Kertoja korostaa toisaalta omaa kokemustaan suojavyöhykkeestä alleviivaten poliisin laittomasti vieraileville eli stalkereille antamien sakkolappujen määrää. Toisaalta hän nostaa esiin myös moninaisia muita suojavyöhykkeen toimintaan liittyviä näkökulmia.

Yhdessä romaanin julkaisua seuranneessa haastattelussa Kamyš selittää, että hänelle Oformlandia on oma maansa, jossa stalkerin tuleekin jäädä poliisiin kiinniottamaksi: ”valtava osa stalkereihin liittyvää folklorea käsittelee juuri heidän suhteitaan poliisiin” (Umanets 2015). Kirjailija on avannut työskentelytapansa Tšornobylin suojavyöhykkeen kerrontatavasta *Oformlandiassa* mainiten sen perustuvan ”pakkomielleeseen ja loputtomaan toistoon. [- -] Se on kuin syklin kultti, jumalan kuolema ja syntymä, auringon lasku ja nousu. Olen palannut sinne kerta toisensa jälkeen voidakseni viettää siellä niin paljon aikaa, että kyllästyn koko paikkaan. [- -] Vasta sitten ymmärtää, millaista tekstiä pitäisi luoda” (Hribanova & Karpjak 2016).

Alla Kovalenkon (2018, 151) mukaan *Oformlandian* voi määritellä matkaesseeksi tai matkapäiväkirjaksi, joka yhtäältä kuvaa fiktion keinoin suojavyöhykkeen dokumentaarista todellisuutta ja toisaalta dokumentoi niitä kuvitelmia, joita vyöhyke kertojassa herättää. Näin kertoja muokkaa olemassa olevia kuvitelmia suojavyöhykkeestä esittämällä vyöhykkeen itsensä aktiivisena hahmona eikä ainoastaan kuolleena alueena. Hanna Uljura (2015) taas määrittelee sen lajin sekoitukseksi matkaromaania ja sarjaa matkaesseitä. Kirjailija itse määrittelee teoksensa ”laittoman Tšornobyl-turistin tunnustuksiksi” (Kamyš 2015a). Hän sekä korostaa omaa monivuotista kokemustaan laittomista vierailuista suojavyöhykkeellä

että paljastaa sen salaisuuksia. Niistä ei ole välttämättä hauska kuulla, mutta Kamyšille ne ovat oireellisia suojavyöhykkeen merkityksen uudelleentarkastelemiselle aikana, jolloin vyöhyke on palautumassa kuolleesta alueesta kohti toimivaa organismia, joka elävänä toimijana muokkaa käsitystä jälkitraumaattisesta yhteiskunnasta.

Tapa, jolla *Oformlandia* kertoo suojavyöhykkeestä, ei viittaa Tšornobylin ydinvoimalan räjähdyskseen eikä tavoitteena ole paljastaa uusia tietoja onnettomuudesta, virkailijoiden haastatteluista tai heidän raporteistaan. Romaani ei myöskään esitä ohjeita tai suosituksia niille, jotka haluaisivat käydä laittomilla vierailuilla alueella. Sen sijaan teos on tarkka katsaus suojavyöhykkeen nykytilaan. Se esittää vyöhykkeen elävänä järjestelmänä ja siihen liittyvänä alueen toimijuuksiin vaikuttavana alakulttuurina. *Oformlandia* koostuu Tšornobylin suojavyöhykettä käsittelevien kertomusten varannosta ja se vaikuttaa niihin, jotka ovat alueella käyneet.

Sitten vuoden 2010 Kamyš on käynyt Tšornobylin suojavyöhykkeellä laittomasti, stalkeri-na, yli sata kertaa hankkiakseen tietoa alueesta, mutta ennen kaikkea saadakseen inspiraatiota siitä kertoviin teoksiinsa. Hän on sanonut:

Olen aina joko juuri palannut vyöhykkeeltä tai menossa sinne tai sitten pakkaan jo tavaroita seuraavaa retkeä varten. Miksi palaan sinne yhä uudelleen ja uudelleen? En osaa vastata tähän yksinkertaiseen kysymykseen. Miksi ihmiset harrastavat seksiä? Miksi he käyttävät huumeita? Miksi he käyvät rock-konserteissa? Koska se on elämää. (Hribanova & Karpjak 2016.)

Vyöhykkeen käsitteellistäminen

Kertoessaan Tšornobylin suojavyöhykkeestä Kamyš pyrkii välttämään faktakerronnan fictionalisointia, joka perustuisi vain hänen oman kokemuksensa kerronnalle. Sen sijaan hän tarjoaa moniulotteisia näkökulmia vyöhykkeeseen osallistuen siten sen käsitteellistämiseen jälkitraumaattisessa Tšornobyli-retoriikassa. Romaanin päähenkilö hakee vastausta kysymykseen: ”Mikä Tšornobylin vyöhyke nykyään on?”:

Joillekin se on kauhea muisto puoliksi jo unohdetusta lapsuudesta ja onnellisesta neuvostonuoruudesta sekä hetkestä, jolloin elämä hajosi muutamassa päivässä pirstaleiksi, jolloin he naapureineen ajelivat evakuointibusseissa ympäriinsä uutta kotia etsimässä. Toisille Tšornobylin vyöhyke on vain kasa radioaktiivista moskaa, joka raivattiin pois toukokuussa 1986. Joillekin se on *terra incognita*, täynnä myyttejä zombeista ja tummanvihreillä panssariajoneuvoilla kulkevista sotilaista. Eräille se merkitsee laillisia kierroksia, joilla ahneet yrittäjät rahastavat paha-aavistamattomia turisteja ja pitävät yleviä puheita. Joillekin se on suositun tietokonepelin näyttämö, jossa machomiehet kalašnikoveineen lihapurkkien ahmimisen ohessa sitovat soilla ampumahaavojaan aamuyön sumussa. Ja vielä yhdet uskovat, että siellä on kaikki surkeaa kuin amerikkalaisessa kauhuelokuvassa *Chernobyl Diaries*. (*Oformlandia*, 7.)

Kertoja ei kuvaa suojavyöhykkeen kokoa, sijaintia tai vaarallisuutta, mutta laajentaa käsitystä siitä yhdistämällä eri toimijoiden näkökulmia, jotka auttavat käsitteellistämään vyöhykettä energian ja inspiraation paikkana. Kertojalle – ja kirjailijalle itselleen – vyöhyke on ”rauhallisuuden ja jähmettyneen ajan maa. [- -] paikka, jossa voi rentoutua” (*Oformlandia*, 7–8).

Kirjailija jakaa vyöhykkeen kahteen osaan – virallisiin turistireitteihin ja epävirallisempiin, joita hän kuvaa näin:

Siellä on viehättäviä mestoja ja todella vieraannuttava tunnelma. Se on joutomaata [...]. Sinne ei sarkofageja rakenneta eikä oteta teennäisiä valokuvia neuvostoarmeijan mahtailtavaa kalustoa vasten. Vyöhyke on täällä toisenlainen, täällä satunnaisten turistien silmien ja Pripjatissa usein vierailtavien kerrostaloasuntojen katveessa. Täällä ei ole muuta kuin hylätty kirkko, jossa elelee yksinäinen pöllö ja mehiläisiä. [...] Kiiltäviä moottoriveneitä ja valtavia kaloja, hylättyjä kelluvia tehtaita ja hassun nimisten laivojen kuivahtaneita raunioita. (*Oformlandia*, 80–81, 98.)

Kertoja ei vertaa suojavyöhykkeen virallista aluetta epäviralliseen, laillisia turistireittejä luvattomaan alueeseen, joka on täynnä yllättäviä kohtaamisia ja tuntemattomia asioita. Hän vain ilmaisee oman kiinnostuksensa vyöhykkeen epäviralliseen osaan korostaen sen aitoutta, yllätyksellisyyttä, arvaamattomuutta ja salaperäisyyttä. Näiden ominaisuuksien ansiosta vyöhyke on energian ja inspiraation lähde niille vierailijoille, jotka pyrkivät pysyttelemään siellä näkymättöminä.

Kirjailija on korostanut suojavyöhykkeen rajojen epävakautta sekä Pripjatin kaupungin eläväisyyttä: ”Ei Pripjat ole kuollut kaupunki. Siellä koirat haukkuvat ja ihmisiä on koko ajan liikkeellä, [- -] siellä ajelee turistibusseja, joita tekisi mieli kivittää... Mutta illalla Pripjat kuolee ja muuttuu todellakin kuolleeksi kaupungiksi” (Hribanova & Karpjak 2016). Hänen mielestään Tšornobylin suojavyöhykkeen ei pitäisi olla sen enempää laillisesti kuin laittomastikaan alueella vierailevien trendikäs matkailukohde. Sen sijaan hän pyrkii vakuuttamaan lukijansa siitä, että se on elävä organismi, jonka kaupunkeja ja niiden säteilyn saastuttamia hauraita taloja laittomasti vierailevat herättävät henkiin.

Vyöhykkeen henkiin herättäminen

Kertoja avaa laittoman matkailun taustoja suojavyöhykkeellä kuvaamalla Tšornobylin katastrofia seurannutta Pripjatin kaupungin täydellistä evakuointia sekä säteilyn saastuttaman alueen tiukkaa sotilaallista valvontaa. 1990-luvun alun muutokset kuitenkin vaikuttivat suuressi Ukrainan yhteiskuntaan, minkä seurauksena valtion kontrolli vyöhykkeestä heikkeni: ”...kun myrskyinen 1990-luku räjähti vielä suuremmalla voimalla kuin ydinreaktori, vyöhykkeen rajat löystyivät” (*Oformlandia*, 6). Silloin laittomasti vieraileville aukeni tilaisuus. Ensimmäisenä paikalle tuli alkoholisteja, epätoivoisia ja kodittomia, armeijasta paenneita, varkaita ja vankikarkureita. Heitä alkoi saapua yhä enemmän. Kertoja kuvaa noita aikoja: ”...he piileskelivät kylissä kuukausia mätiä omenoita ahmien ja haaveillen piilottelevansa niin pitkään, kunnes kaikki heidän ongelmansa yksinkertaisesti katoaisivat. Silloin vyöhykkeestä todella tuli se vaarallinen paikka, jollaisena se iltapäivälehdissä nykyään esitetään” (*Oformlandia*, 7).

Laittomasti vierailevien lisäksi tämän radioaktiivisen säteilyn yli 2 000 neliökilometrin alueelta saastuttaman vyöhykkeen tekevät eläväksi paikalliset asukkaat, joiden elämää *Oformlandiassa* myös kuvataan. Heihin kuuluvat ensinnäkin ne poliisit, ekologit, pelastusyksiköt ja voimalatyöntekijät, jotka käyvät vuorotyössä varmistamassa Tšornobylin ydinvoimalan ja sen suojavyöhykkeen turvallisuutta. Laittomasti vierailevat pyrkivät välttelemään heitä.

Vaikka sekä Tšornobylin kaupungissa että ydinvoimalassa yhä on ihmisiä, suurin osa alueen kylistä on hylättyjä ja asumattomia. Lähes sadan entisen kylän alueella asuu vain joitakin kymmeniä sinne asettuneita. Pääosin he ovat eläkeikäistä väkeä, jotka ovat laittomasti palanneet entisille asuinpaikoilleen. Romaani painottaa asukkaiden ja poliisin sekä muiden viranomaisten välisten suhteiden muuttumista. Kun poliisi aiemmin suhtautui vyöhykkeen asukkaisiin vihamielisesti ja yritti ajaa heidät sieltä pois, romaanin kertoja nostaa esiin poliisin yhteydenpidon asukkaisiin sekä pyrkimyksen suojella heitä ja auttaa heitä jäämään koteihinsa. Vaikka vyöhykkeen asukkaat suhtautuvatkin laittomasti vieraileviin asiallisesti, stalkerit itse pyrkivät pysymään erossa heistä välttääkseen paikallisten kääntymisen poliisin puoleen, mikä voisi johtaa rangaistuksiin ja sakkoihin.

Vyöhykkeellä käy myös naapurikyliässä asuvia ryöstelijöitä, joita Kamyš kutsuu ”metallinetsijöiksi” (*metallist*). Heidän touhuistaan kertoo erityisesti hänen myöhempi romaaninsa *Tšormet* (2017). *Oformlandia* kuvaa heitä varsin marginaalisina hahmoina, jotka varastavat metallia suojavaikokkeelta: ”Joka viikko he ajavat nosturilla Ivankivista ja karräävät pois tonneittain *tšormetia*, romumetallia. Öisin kaupungilla ajelee värimetalleja metsästävä mies Verhovyna-skootterillaan.” Stalkereiden tapaa tehdä laittomia vierailuja alueelle vain huvin vuoksi ryöstelijät eivät ymmärrä. Jotkut laittomat vierailijat kuvataan hippeinä: ”Sanomalehdet ovat toisinaan kirjoittaneet kukkaislapsista, joita poliisi on saanut kiinni heidän pelehtiessään joessa ja kyydinyt pois suojavaikokkeelta varoittaen tulemasta milloinkaan takaisin” (*Oformlandia*, 7).

Romaanissa mainitaan vielä yksi laittomasti vierailevien ryhmä: lähes huomaamattomat yksinäiset kävijät, jotka eivät jätä jälkiä ja kalastavat omasta turvallisuudestaan välittämättä: ”He kalastivat jokien varsilla vain kirkkaaseen auringonpaisteeseen päästäkseen. Heidä ei kiinnostanut piirun vertaa, ettei siellä asu ketään tai että heidät voitaisiin pidättää” (*Oformlandia*, 7). Kertoja selvittää, että nämä muut vierailijat kuuluvat yleensä päähenkilön kanssa samaan onnettomuuden sukupolveen, joka on varttunut yhdessä suojavaikokkeen kanssa.

Vyöhykkeen ajattelu uudelleen

Eräässä haastattelussa Kamyš kommentoi laittoman Tšornobyli-turismin kaupallistamiseen liittyvää toimintaansa ja korostaa, että hän ei varsinaisesti vedä laittomia turistimatkoja. Hän sanoo kuitenkin hyväksyvänsä erilaiset Tšornobyliä markkinoivat hankkeet, joiden kautta saadaan näkyvyyttä niin suojavaikokkeelle ja Ukrainalle kuin Ukrainan kulttuurille ja kirjallisuudellekin. (Umanets 2015.) Haastattelussa BBC Newsille Kamyš painottaa, ettei hänen tarkoituksensa ole ”tehdä suojavaikokkeesta pyhää lehmää”. Hän ei pidä ”koko tästä ydinonnettomuuteen liittyvästä päätöksestä”, vaikka sietääkin sitä melko hyvin. Hän painottaa: ”Emme voi koko ikäämme vain itkeä ja kiristellä hampaitamme. Meidän pitää pyrkiä muutokseen. Ja vaikka tilanteemme onkin valitettava, meidän on käytettävä sitä jotenkin hyväksemme. Sitä mikä meillä on.” (Hribanova & Karpjak 2016).

Markkijan Kamyšin *Oformlandia eli kävelyretki Vyöhykkeellä* on merkki Tšornobylin suojavaikokkeen uudeltaisesta tarkastelusta ja sen vastaanoton muuttumisesta. Jos vyöhykettä on aiemmin ajateltu onnettomuuspaikkana, teknogeenisenä katastrofialueena, maapallon haavana ja traumakokemuksen paikkana, teos ohjaa ymmärtämään sen monikerroksisena energian, tiedon ja toivon, inspiraation sekä luovuuden potentiaalinen maailmana.

Englannista suomentanut Mika Perkiömäki

Viitteet

- 1 Esseessä käytetään poikkeuksellisesti ukrainan kielestä translitteroitua muotoa 'Tšornobyl' eikä suomen kieleen vakiintunutta venäjänkielistä muotoa 'Tšernobyl', koska tarkasteltava romaani on ukrainankielinen, sen kirjoittaja on ukrainalainen ja se käsittelee paikkaa ukrainalaisena. Suom. huom.
- 2 Teos on käännetty lukuisille kielille, mutta ei suomeksi. Englanninkielinen käännös ilmestyi huhtikuussa 2022 nimellä *Stalking the Atomic City: Life Among the Decadent and the Depraved of Chernobyl* (Astra House, kääntäjät Hanna Leliv ja Reilly Costigan-Humes). Tästä eteenpäin romaanista käytetään vain lyhennettyä nimeä *Oformlandia*.
- 3 *Oformlandia* viittaa verbiin *oformljaty*. Ukrainan kielen termi *oformljaty protokol* tarkoittaa poliisilta saatavaa sakkolappua laittomasta oleskelusta suojavyöhykkeellä. Nimen taustalla on ajatus stalke-rista jonakin, joka välttää kohtaamasta niin poliisia kuin suojavyöhykkeellä laittomasti asuviakin yrittäen pysyä sen näkymättömänä vierailijana.

Lähteet

- Basiv, Ljubov (2021), Markijan Kamyš. Pismennik. *Ukrinform*. Kultura podcast, 25.4.2021. <<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3233186-markian-kamis-pismennik.html>> (Tarkistettu 17.1.2023).
- Desjaterik, Dmitro (2016), Netipove intervju pro Pripjat. *Livejournal* – Interesnyi-kiev. 24.2.2016. <<https://interesny-kiev.livejournal.com/4516747.html>> (Tarkistettu 17.1.2023).
- Elleström, Lars (2020), The Modalities of Media II: An Expanded Model for Understanding Inter-medial Relations. Teoksessa *Beyond Media Borders, Volume 1*. Cham: Palgrave Macmillan, 3–91. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-49679-1_1>.
- Henyk, Volodimir (2015), Prohuljanka v Zonu. – *Tšornomorski novini* 88 (21660). 5.11.2015. <<https://chornomorka.com/archive/21660/a-6507.html>> (Tarkistettu 17.1.2023).
- Hribanova, Anastasija & Karpjak, Oleh (2016), ”Tšomu ja hodžu v Tšornobylsku zonu” – rozpovid ne-lehala. – *BBC News Ukraine*. 19.4.2016. <https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/04/160328_kamysh_chornobyl_hiker_ko> (Tarkistettu 17.1.2023).
- Kamyš, Markijan (2015a), Uryvok z knižki “Oformlandija abo prohuljanka v Zonu”. Šukaite v kniharnjah’ z 7-ho veresnja. – *Site.ru*. 23.8.2015. <<https://site.ua/markiyan.kamish/urivok-z-knizki-oformlyandiya-abo-progulyanka-v-zonu-sukaite-v-knigarnyax-z-7-go-veresnya-iyxr9jy>> (Tarkistettu 17.2.2023).
- Kamyš, Markijan (2015b), Tšornobylska Zona. Zahalnoukrajinskyy kontekst. – *Site.ru*. 12.11.2015. <<https://site.ua/markiyan.kamish/cornobylska-zona-zagalnoukrajinskii-kontekst-i083ne7>> (Tarkistettu 17.1.2023).
- Kovalenko, Alla (2018), Žanrovo-komunikatsijni osoblyvosti podorožnoho narisu Markijana Kamysha ”Oformlandija abo Prohuljanka v Zonu”. – *Problemy sutšasnogo literaturoznavstva* 26, 150–161. <<http://psl.onu.edu.ua/article/view/129473>> (Tarkistettu 17.1.2023).
- Ljubka, Andri (2015), Tšornobyl jak fakt kultury. – *Den*. 2.10.2015. <<https://day.kyiv.ua/uk/blog/kultura/chornobyl-yak-fakt-kultury>> (Tarkistettu 17.1.2023).
- Oformlandia* = Kamyš, Markijan (2015), *Oformlandija abo Prohuljanka v Zonu*. Kiova: Nora-Druk.
- Uljura, H. (2015), Pislja Stalkera. – *Nora-Druk*. <https://nora-druk.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1065:2015-11-16-15-35-23&catid=35:vidguky&Itemid=72> (Tarkistettu 6.2.2023).
- Umanets, Inna (2015), Prohuljanka v Zonu: štšo zaraz vidbuvajetsja u Tšornobyli? – *Obštšestvo*. 4.11.2015. <<https://odessa-life.od.ua/article/6240-progulyanka-v-zonu-scho-zaraz-vidbuvajetsya-u-chornobili>> (Tarkistettu 17.1.2023).